

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XXV-2

APPENDIX

BELGRADE

1994

ТИХОМИР ЂОРЂЕВИЋ И ЊЕГОВО ВРЕМЕ

Уводна реч приликом отварања научног скупа "Тихомир Ђорђевић и његов допринос проучавању балканских народа"

Педесет је година откако је крајем Другог светског рата, испуњен недаћама и понижењима које окупација доноси, отишао из наше средине Тихомир Ђорђевић - велико име српске етнологије, фолклористике и балканологије. О његовим делима и трагу који је за собом оставио, као дар поколењима, биће речи на овом научном скупу: говориће се о Ђорђевићу као хуманисти и интелектуалцу свога времена, истраживачу народног живота, правних обичаја, положаја жене у традиционалној култури, биће речи о природи и веровању, митовима и предању, али и о етногенези балканских народа. Огроман је распон тема које су будиле његову знатижељу. Није му промакла ни циганска музика као елемент фолклора, ни народне игре чију је класификацију међу првима израдио. Можда ће изостати само вредновање његове књиге *Македонија*, објављене на енглеском, преведене на српски, а потом и на француски језик. Њена актуелност би данас можда могла бити већа него раније.

Размишљајући о Тихомиру Ђорђевићу, тешко је њега и његово дело посматрати изоловано од генерације којој је припадао и изван једног времена које је, бар када је наука у питању, било најблиставије доба у историји српског народа. А да апсурд буде већи, то време је, за српски народ и, посебно, за тек стасале интелектуалце, време катастрофалног рата током којег је тек уобличена држава изгубила трећину свога становништва, претежно мушког

и претежно младог, множину голобрадих нколарапа. Упркос свему, оно што је сазревало током Балканских ратова и у Првом светском рату избацило је на површину једну бриљантну генерацију великих имена науке и уметности која ће досегнути највише домете не само наше него и европске науке и културе. Сетимо се, поводом вредновања дела Тихомира Ђорђевића, само неких *ad hoc* истргнутих имена из огромног списка научника, литерарних стваралаца, уметника, чији је успон започео почетком овога столећа а свој зенит достигао на тлу ратом разрушене Србије и будуће Југославије. Из оног ерског, највише разореног дела те пове државе, израсла су највећа имена. Сетимо се само Ђорђевићевог парњака по времену рођења и приближном датуму смрти, Мике Петровића - Аласа, затим легендарног путника Јована Цвијића и незабележене ширине његових интересовања, или нешто млађег Бране Петронијевића, филозофа, математичара, палеонтолога-еволюционисте и професора Лајпцишког универзитета; сетимо се неколико година млађег Слободана Јовановића, непревазиђеног историчара правне мисли чије се педесетогодишње изгнанство из библиотека, уџбеника и јавног спомена окончало тек у последње време а његово дело заузело место које заслужује. Савременици Тихомира Ђорђевића били су и по струци и научном интересовању блиски, али по методологији различити, етнологи Јован Ердељановић - антропогеограф чије проучавање етничке прошлости црногорских племена заслужује сваку пажњу, па Веселин Чајкановић - истраживач народних обичаја и веровања код Срба, или најмлађи међу њима, антропогеограф Шумадије и познати етнолог, Боривоје Дробњаковић. Тешко је из овог списка великих умова рођених у последње три деценије прошлог века изоставити и у свету признатог, па тек онда код нас хваљеног Милутина Миланковића, творца многих теорија и поставки из области небеске механике, теоријске физике, или једног Јована Жујовића, његовог именека Скерлића и нешто старијег Богдана Поповића, књижевног критичара, есејисте од чијег су пера, као и од Секрлићевог, стрепели ондашњи писци. Тим истим генерацијама припадају и истраживачи античког света, археолози и историчари уметности попут Михаила Валтровића и Владимира Петковића, чије су науке и у Европи биле тек у повоју. Њима се прикључује и плејада врних историчара, писаца историје, од Василија Поповића и Владимира Ђоровића до Јорја Тадића и Николе Вулића, потом група „универзалних правних духова”, како су их називали, на челу с већ поменутиим Слободаном Јовановићем, Томом Живковићем, Живојином Перићем, Ђорђем Тасићем и другима.

Многи из генерације Тихомира Ђорђевића стварали су институције и постали и сами институције. Били су чланови ове куће - Српске краљевске академије, оснивачи катедри на факул-

тетима и бројних научних института. Већина је прошла ужасе Балканских ратова и голготу Првог светског рата, калила се и стицала неопходна искуства да би се, с тако „напуњеним батеријама огромног животног и научног потенцијала“, представили свету и себе уградили у велику зграду културе и науке европске цивилизације. Никада ни пре ни после тога на српском небу научне мисли није било толико сјајних звезда као између два рата. Једна од њих је и Тихомир Ђорђевић. Овакав напредак у српској науци и култури могуће је објаснити само стварањем снажног биолошког потенцијала у условима настајања нове младе српске државе, развојем демократских институција и атмосфере у којој је слободна научна мисао могла да се размахне до неслухених размера. Добра политика - слање младих и даровитих људи да стекну знање у другим европским центрима (Француској, Немачкој, Аустрији) - започета крајем прошлог века, а постављена после Првог светског рата, дала је несумњиве резултате.

Укратко, у таквом времену и таквим условима живео је и стварао Тихомир Ђорђевић. За њим су остала многобројна дела о којима ће на овом скупу бити више говора. Осим на поменути књигу *Македонија*, свакако ваља указати и на дела *Наш народни живот*, *Из Србије Кнеза Милоша*, *Природа у веровању и предању нашег народа*, као и на мноштво његових студија објављених у домаћим и страним часописима. Биће потребно много времена да се оне прикупе, подробно проуче и објаве у једном критичком издању сабраних дела, што Ђорђевић свакако заслужује. Неке од анализа које ће на овом скупу бити предочене показале у којој је мери Тихомир Ђорђевић успео да се одупре снажном ауторитету Јована Цвијића коме нису могли да одоле ни такви научници из области епнологије и балканологије какви су били антропогеограф Јован Ердељановић или, нешто млађи, Боривој Дробњаковић. Чини се да је Тихомир Ђорђевић одолео Цвијићевом ауторитету и заорао сопствену бразду у нашој науци.

Никола Тасић

